

tæk

SÆRNUMMER / JANUAR 2024

DERFOR DETTE BLAD

Denne særudgave af TÆK er kommet i stand i kraft af en byttehandel: Jeg tilbød at betale alle udgifter i tilknytning til at udgive og udsende et TÆK for til gengæld at få restoplaget af bogen "Naturens eget tag. Vers. 2020". Den blev skrevet af undertegnede, da jeg var på Straatagets Kontor. Dermed var de resterende knap 300 bøger Tækkelaugets ejendom.

Nu er bøgerne mine, de kan købes, se annonce på bagsiden – og du sidder med den måske sidste papirudgave af TÆK i hånden. Måske den sidste udgave i det hele taget.

TÆK blev lagt i graven tilbage i august 2021, fordi økonomien bag Straatagets Kontor lå i ruiner, efter at aftalen om tilskud fra salg af Sepatec var bragt til ophør. Siden har en del tilkendegivet, at de savner bladet.

Jeg skriver gerne artikler og tager fotos – men selve det at få økonomien i et blad – digitalt, trykt eller begge dele – op at stå og den deraf følgende administration, dét er ikke lige mig.

Derfor er det højst sandsynligt, at dette bliver den absolut sidste udgave af TÆK. Jeg håber, det falder i god jord.

*Mange hilsner og godt nytår
Jørgen Kaarup*

*Redaktør af TÆK og fhv.
direktør, Straatagets Kontor*

FORSIDEN:

Brødrene Helbo er de seneste, nye medlemmer af Tækkelaugets.

Læs portrættet af Helboerne på side 4-5.

Foto: Jørgen Kaarup

Rørhøstere,
tækkemænd og tømrere,
virksomhedsportræt

4-5

Portræt af
Tækkelaugets formand

6-7

Straatagets Kontor,
status

8

Det kører for
skolen i Hadsten

10-11

Internationalt samarbejde
og kloden rundt

12-16

Ny overenskomst
og hvad så?

19

Tækkefirma
med ligeløn,
virksomhedsportræt

20-21

En husbåd af strå

22-23

**Denne særudgave af TÆK er udgivet
i et samarbejde mellem Straatagets Kontor,
Tækkelaugets og journalist Jørgen Kaarup.**

Ansvarshavende redaktør:

Jørgen Kaarup

joergen@kaarup.eu – tlf. 2125 9188

Kontaktperson Straatagets Kontor:

Christian Ditlefsen, sekretær

christianditlefsen@gmail.com – tlf. 3036 5665

Kontaktperson Tækkelaugets:

Uffe Steen-Nielsen, formand

tækkepartner@gmail.com – tlf. 5090 6089

Tækkelaugets
TÆKKEARBEJDE MED GARANTI

LEDEREN

Af Uffe Steen-Nielsen,
formand, tækkelaug

GODT NYTÅR

Til generalforsamlingen i marts måned 2023, blev jeg valgt til ny formand for laugget... Jeg var blevet spurgt forinden, om jeg ville være formand – og efter et par måneders overvejelser valgte jeg at stille op til posten. Overvejelserne gik på hvad jeg ville bruge posten til. Nu er jeg kommet lidt nærmere et svar.

Medlemstallet har været dalende siden sammenlægningen af Jysk – og Dansk tække- mandslaug. Vi er p.t. 56 medlemmer. Årsagerne er mange og problemet er ikke let at løse. Vi står dog overfor en tid, hvor jeg tror det er vigtigt, at vi holder sammen og finder en god form, hvor de fleste kan se sig som en del af fællesskabet.

Der er jo et hav af meninger om dette og hint rundt om i branchen. Jeg har også mine.

Jeg tror på, at demokrati og fælles ansvar er nøglen til at udvikle faget i fællesskab. Alle

i Tækkelaugget, uanset deres rolle, skal have mulighed for at bidrage til beslutninger og udvikling. Solidaritet og samarbejde er afgørende, og vi skal sikre, at bestyrelsen repræsenterer hele laugget og ikke kun en snæver interessegruppe. Vi skal vide hvad vi vil og hvor vi vil hen. Dette kræver engagement fra de enkelte medlemmer og ikke kun bestyrelsen og formanden.

Som formand for laugget ønsker jeg at åbne op for en ærlig og konstruktiv dialog om disse emner.

Vi er alle her af en grund – fordi vi elsker vores håndværk og ønsker at levere kvalitet. Jeg tror, vi skal finde måder at styrke tilliden til vores fag. Det begynder med at inddrage alle interessenter i diskussionen om kvaliteten i stråtag og kvaliteten i at være med i et fællesskab.

Vi ønsker alle gode forhold på arbejds-

pladserne både for mestre, svende og lærlinge, og når nogen snyder på vægten, føles det uretfærdigt. Her tror jeg, at samtalen skaber en større forståelse mellem hinanden.

Jeg tror på, at hvis vi mødes på kryds og tværs af virksomheder, så kan vi lære af hinanden og vi kan bedre forstå hvorfor vi hver især handler som vi gør. Derfor kommer jeg til seminar og binnedag så ofte jeg kan, og opfordrer alle, jeg møder, til at gøre det samme.

Det går godt i branchen for tiden. De fleste har fyldte ordrebøger, og antallet af lærlinge er hastigt stigende.

Stråtaget er på dagsordenen i Den grønne Omstilling. Det er nu, vi som branche skal omstille os til at finde en fælles taktstok.

Jeg vil ønske alle et godt nyt nytår med mange gode timer på tagene.

Anders Helbo

VIRKOMHEDSPORTRÆT

Tækkemænd, tømrere og rørhøstere

Brødrene Helbo er nye medlemmer i Tækkelaugget og har gang i rørhøst – de mener, at danske tagrør sagtens kan konkurrere på kvalitet

TEKST OG FOTO: JØRGEN KAARUP

De er vokset op på Djursland med en tækkemand som far. De var med faderen, Lars Helbo, på taget som børn og teenagere, så tækkefaget ligger i blod og gener. Begge blev de uddannet som tømrere, hvorefter Anders blev faguddannet tækkemand fra skolen i Hadsten i 2020. Sommeren 2023 blev de nye medlemmer af Tækkelaugget.

Anders på 29 og storebror Michael på 31 er begge erfarne håndværkere, som har fået tækkefaget ind med, om ikke modernismen, så faderens passion og virke som tækkemand på Djursland i 41 år. For dem var det derfor naturligt i 2021 sammen at etablere "Tømrer og Tækkefirmaet ved Brdr. Helbo".

"Vi er jo noget forskellige, Anders er bundsolid på en arbejdsplads, god til at holde en linje og retning i arbejdsdagen, hvor jeg godt kan li' at have gang i flere ting ad gangen, kundebesøg, lave aftaler og kordinere med andre faggrupper. Anders er god til at have fokus på én ting. Så vi supplerer hinanden rigtig godt", svarer Michael på spørgsmålet, om de var sikre på, at det var en god idé for at brødre at arbejde sammen.

Forud for firmastart havde de arbejdet sammen hos et tækkefirma i et års tid, så samarbejdet var afprøvet i praksis.

DERFOR I TÆKKELAUGET

Michael mangler faktisk kun lidt mere end et års praktik for at kunne kalde sig faglært tækkemand, så han spørger med et glimt i øjet Anders, om firmaet ikke kunne blive godkendt til at have ham i lære i det år. Med

et jysk grin svares der "jooohhh, det må vi lige se..."

Michael: "Jeg har aldrig set det som en nødvendighed at få svendebrev, jeg er mesteroplært, både ved vores far og andre tækkemænd. Valget stod mellem tækkemand, landmand eller tømrer. Far mente, at der ikke var grund til at tage på tækkeskole når jeg kunne tække i forvejen – og landbrug kommer der kun gæld ud af, så valget blev en tømreruddannelse.

Det vigtigste for en dygtig håndværker er at gå op i sit arbejde. For os er stråtagene en passion der gør at vi tit tager på arbejde i weekender af lyst."

Hvorfor meldte I jer ind i Tækkelaugget?

"Vi syntes, at det var det rigtige tidspunkt at vise, at vi gerne vil bakke op om branchen; og så passer det godt ind på den måde, vi tækker på: vi vil gerne være med på de nye ting og udstråle den seriøsitet, som det er at være med i en brancheforening. Desuden er fællesskab og sparring med andre tækkemænd noget, man lærer meget af", svarer Michael på begges vegne og fortsætter:

"Vi var det eneste firma her på egnen, som ikke var medlem, og det ville jo være ærgerligt, hvis vi blev fravalgt, fordi vi ikke var medlem. Kontingent til Tækkelaugget er så lille et beløb af omsætningen, at det var let at beslutte os for at blive medlem.

Det skulle jo gerne være et kvalitetsstempel at være med i Tækkelaugget, men desværre ved mange kunder ikke, hvad det egentlig betyder. Jeg synes, at Tækkelaugget godt kunne lave mere PR for, at medlemskab, f.eks. at det medfører, at arbejdet udføres i henhold til Veludført Stråtag."

Hvad med DI Byggeri – har det betydet noget?

"Vi har ikke haft behov for bistand, men det er jo altid rart at have hjælp i ryggen, hvis der skulle opstå problemer eller tvister, uden at det nødvendigvis koster en hel masse penge. Vi er jo sårbare som små firmaer."

LÆRLING PÅ TRAPPERNE

Brødrene Helbo mener, at det var det rigtige at slå de to laug sammen, og at det indebærer medlemskab af DI Byggeri er for dem en naturlig ting, fordi det er vigtigt at holde fast i en professionel uddannelse. Og de vil også gerne have en lærling, men først skal der lige styr på den nye aktivitet: høst af tagrør i Randers Fjord og kvalitetssikring af dem.

Midt i besøget hos Helboerne dukker Arbejdstilsynet uanmeldt op. Der går et lille gib igennem alle tilstedeværende – "så, nu har vi balladen"...; et tømrerfirma går på den anden side af det nybyggede hus. Hos tækkefolkene forløber besøget ualmindelig roligt. De to fra Arbejdstilsynet spørger ind til et par ting, og der udveksles erfaringer og synspunkter om, hvad der skal til for at sikre arbejdet på taget.

>

I skurvognen over frokosten drejer snakken sig hurtigt over til høst af danske tagrør, for brødrene Helbo har investeret i ikke færre end to Seiga-maskiner til høst på den nærliggende Randers Fjord: en relativt moderne høstmaskine, som med børster også renser en del fra ude på høststedet – og så en maskine, der kan køre bundterne i land, derudover har vi anskaffet os en lastbil til transport af maskiner og rør.

”Vi er ved at bygge en rensemaskine hjemme på vores lager, for rørene skal derhen lige efter høst, så rørene kan komme i tørvej. Det handler også om at give fuglene fred, når det bliver forår. Derfor vil vi rense hjemme ved lageret i stedet for at forstyrre fuglene i yngletiden med en masse aktivitet.

Det er også lettere at styre fugtigheden på den måde. Den tvivlsomme kvalitet opstår, hvis rørene ligger for længe under åben himmel, inden de bliver rensede og gjort færdige. Det svarer jo til at have en halmstak stående – den begynder at brænde sammen og udvikle svampe.”

”Vi høstede ca. 2000 bundter i Randers Fjord sidste år og det var en fornøjelse at tænke med dem. Vi gjorde os umage med at lagre de u-rensede rør på paller så de ikke fik fugt fra jorden – og samt at afdække toppen for regn. Det blev der nogle rigtig gode rør ud af. Så det koncept vil vi fortsætte med.

Ideen med selv at producere vores tækkerør kom efter at vi i flere år har været utilfredse med de kvaliteter der bliver leveret fra udlandet. Måske er vi for kritiske, men det nytter

ikke, at vi gør os så umage med at lave tagene, hvis rørkvaliteten ikke følger med. Det har kostet os mange penge at være afhængige af mellemhandlere.

Når vi har efterkalkuleret vores projekter, kan vi se at prisen på de indkøbte bundter lå mellem 38–54 kr. pr. bt. til trods for at indkøbsprisen var mellem 26-31 kr. Årsagen er, at vi sorterer rigtig meget og er meget opmærksom på svampesporer og fugtighed.

Vi er derfor ikke i tvivl om at en egenproduktion er den rigtige løsning for vores firma. Det kan godt lade sig gøre at lave rør i Danmark til 30-35 kr., hvor alle bundter kan bruges.

DANSKE TAGRØR HOLDER LÆNGST

Michael har arbejdet med landbrug i høstsæsonen og har dermed erfaring med både maskiner og med hvordan korn og halm skal være tørt, for ellers går det galt. Foreløbig gælder det høst på et større område i Randers Fjord med et forventet udbytte på 20 – 25.000 bundter. Samtidig er brødrene Helbo i dialog om at høste miscanthus på Lolland, ca. 12 – 14.000 bundter pr år, som skal sælges omkring høststedet.

”Randers Fjord kan sagtens dække vores eget behov – men vil vi ud at sælge, så skal der nok findes nye områder. Foreløbig skal vi jo lige lære det hele at kende, før vi går videre. Det bliver spændende at komme videre og se, hvor god en kvalitet, vi kan opnå, når man går 100 % ind i det og arbejder med høj kvalitet som mål. Foreløbigt er det ikke planen at vi skal udvide med mere end det vi

har nu, men det kunne være interessant at køre noget maskinstation for andre tækkfirmaer, hvis de går med tanker om en egenproduktion”.

Michael Helbo fortæller, at man kan lære meget af rørkvalitet, når de gamle tage pilles ned.

”Vi kan se, at når der er brugt lokale tagrør, så overhaler de tage altså dem, der er tækket med udenlandske rør hvad angår levetid. Vi kan se, at de er høstet helt nede, så langt nede, som man kan – og det er vigtigt. Vi ser på 40 – 60-årige tage, at rørene stadig er hårde. Mange af dem er høstet med segl i samme område som vi selv høster på. Der kan selvfølgelig også være andre faktorer der spiller ind, såsom tagtykkelse, hældningstab, hårdhed m.m.

De moderne høstmaskiner har helt klart gjort kvaliteten mere tvivlsom fordi det er muligt at høste de helt lange rør, hvis rørene er 3 meter høje, så hæves skærebordet bare op i 1 meter så har man rigtig flotte 2 meter lange rør...

Det duer bare ikke. Derfor vi ser tage, der slides uens, fordi rørenderne ikke har samme styrke. Derfor begynder vores kvalitetssikring allerede i rørsæret, hvor der dokumenteres skærehøjde, fugtighed og høsttidspunkt på de enkelte partier af rør. På den måde kan vi levere en kvalitetssikring til kunden, helt fra plante til færdigt tag”.

RØRHØSTER-FORENING

I januar måned forventes høsten at gå i gang, og på gode og travle dage på fjorden vil man kunne se både Lars, Michael og Anders Helbo på maskinerne. Det ligger Michael på sinde at få høstperioden forlænget og derfor vil en forening af de danske rørhøstere være rigtig god at få etableret.

”Det er jo altid lettere at påvirke beslutninger og myndigheder, når man står sammen som gruppe, så at få rørhøsterne samlet i en forening, få gang i erfaringsudveksling og dialog med tækkemændene, det vil højne kvaliteten af danske tagrør”, siger Michael Helbo.

”Grundlæggende mener jeg, at vi skal bruge vores eget lands ressourcer, før vi begynder at importere – selv om jeg godt ved, at vi næppe nogensinde bliver selvforsynende”.

Michael Helbo

Portræt af en formand

Som tidligere lærer er Uffe Steen-Nielsen vant til at tumle mange forskellige typer – nu skal taktstokken slås over for en blandet skare tækkemænd...

TEKST OG FOTO: JØRGEN KAARUP

Det lå ikke lige i kortene, at han skulle være formand for Tækkelaug og fungerende direktør i Straatagets Kontor. Men sådan udviklede det sig i løbet af 2023 for Uffe Steen-Nielsen, der som mester i sit eget firma, Tækkepartner, egentlig har nok at se til med fire ansatte – en voksenlærling, en lærling, en svend, en arbejdsmand fra Syrien - og så en fransk kvinde i et par måneder.

Uffe kom selv med i laug et pga. uddannelsen, for det at have lærlinge og skaffe flere unge ind i faget ligger ham stærkt på sinde. Hans egen søn arbejder også i firmaet, når han ikke er bliver kaldt ud som lærer- eller pædagogvikar.

"Jeg fulgtes med Fleming Grøfte på vej til seminar et år; Fleming var meget optaget af uddannelsen, og det gav inspiration til at melde mig ind i Dansk Tækkemandslaug, for uden medlemskab af (nu) Tækkelaug og dermed DI Byggeri har vi ikke en uddannelse", siger Uffe Steen-Nielsen, som for nylig har brugt en del tid at være rundt på de tekniske skoler på Sjælland i et forsøg på at få flere lærlinge. Det lykkedes rent faktisk.

"Noget af det, jeg synes er sjovt, er at hjælpe folk, som ikke lige passer ind i de ordinære systemer. Jeg har haft flere unge fra tekniske skoler i praktik, nu er en kvinde fra Frankrig her, jeg havde en kvinde fra Nørrebro, som brændte for at komme ind i faget – og en ung fyr fra Valby, der var blevet smidt ud af 8. skole, fordi han talte ekstremt grimt", fortæller Tækkelaugets formand, hvis karriere – som så mange andre tækkemænd – ikke følger "den slagne vej".

HALMHUS PÅ ORØ

Han er uddannet lærer og arbejdede som sådan. En aften så han et TV-program om Steen Møller, der byggede et hus af halm. Det førte til, at fru Sissel og Uffe købte en grund i et parcelhuskvarter på øen Orø i Holbæk Fjord for at bygge et halmhus. Lidt tilfældigt blev han undervejs tækkemand, fordi halmhuset altså skulle have stråtag med tagrør af egen høst.

Et rørsvær på Orø havde ikke været høstet i nogle år, men Uffe og et par kammerater fik lov til at høste igen. Det blev med en gammel rishøster en vinter, hvor der var is på, så bundterne kunne hentes ind ved at køre med en Fiat 500 traktor på isen.

Mens Uffe havde deltidsjob som pædagog på et børnehjem byggede han hus og lærte at tække. Det blev tækkemand Jack Lorentzen fra Nordsjælland, der lærte ham at tække. Der dukkede efterfølgende kunder op, så firmaet Tækkepartner blev stiftet i 2013, og en lærling kom til.

ORGANISERING NØDVENDIG

Som formand for Tækkelaug bekymrer det Uffe Steen-Nielsen, at medlemstallet groft sagt er det halve af, hvad Jydsk og Dansk Tækkemandslaug havde, før de to laug blev lagt sammen i 2016.

"Nogen spørger så, om man ikke kunne lave en underafdeling af laug et, hvor man ikke var i DI Dansk Byggeri? Og det kan man næppe. Vi kunne måske overveje en organisering under Dansk Haandværk og taler også med den organisation, fordi kontingentet til DI Dansk Byggeri formentlig stiger en del. Så, vi er i min verden ikke gift med DI – men vi har behov for en organisation bag Tækkelaug et med al den ekspertise, der følger med. Vi lever i en kompleks tid, hvor en tækkemester kan have meget svært ved at følge med i alt inden for arbejdsmiljø, aftaleret, bygningsreglement, overenskomster osv."

Hvad er hovedudfordringen i forhold til at blive flere medlemmer?

"Udfordringen er at overbevise folk om, at det er godt at være organiseret. Det handler om at stå sammen – lige som at være med i en fagforening, så der er nogle, der kæmper ens sag.

Alle foreninger er under pres og mister medlemmer. Og det er problematisk, for noget af det gode ved det danske samfund er, at vi har været gode til at organisere os og løse udfordringer i samarbejde."

Hvad synes du er hovedgrunden til at være medlem?

"For mig er det uddannelsen. Og så behøver man ikke vide alt om overenskomster, for der er folk i DI, der ved alt om det. Og vi skal dele viden, så medlemmer af laug et de bedste tækkemænd. Det er vi jo ikke pr. automatik – men kan blive det ved at lære af hinanden."

Hvor er Tækkelaug et om fem år?

"Lige nu er jeg i tvivl om, hvorvidt det overhovedet udvikler sig. Eller om det er under afvikling. Hvis snakken om grøn omstilling fører til, at folk vil have flere stråtage – så skal vi jo have mange, mange flere unge ind i faget.

Alternativt kan vi jo invitere nogle af de mange ungarske tækkemænd herop – der er jo mere end 1000 af dem, og de vil gerne arbejde her i landet."

Læs mere om Uffe Steen-Nielsens holdninger på næste side.

DET MENER TÆKKELAUGETS FORMAND

Tækkelaugets formand lærer gerne fra sig som her, hvor det er franske Marine Leparc, der bliver vist til rette

Her er Uffe Steen-Nielsens holdning til en række ting af betydning for tækkebranche

→ OM BUREAUKRATI

For meget bureaukrati dræber lysten for mange små selvstændige. Mange regler skal efterleves og dokumenteres, og især små virksomheder får forholdsvis meget papirarbejde og kontortid. Systemet er næsten blevet autonomt. Ingen ved rigtigt hvordan vi skal stoppe al denne dokumentation der skal leveres. Jeg håber at Tesfaye og Co. kan levere på linje med ønsket for folkeskolen, hvor de vil fjerne 90% af de 4.500 mål der er opsat for eleverne fra 1.-10. klasse.

Men mange regeringer før dem er mislykkedes med at afbureaukratisere, så forhåbningerne er ikke høje.

→ OM DOKUMENTATION

Der er opstået mistillid i samfundet. Derfor skal vi dokumentere at vi udfører kvalitet. Jeg tror på, at vi ved at vise tillid opnår bedre resultater, bedre arbejdsmiljø og bedre livskvalitet.

Lad os sammen finde en vej, der kombinerer kvalitet og tillid, så vores branche kan blomstre og trives i fremtiden.

→ OM DEN GRØNNE OMSTILLING

Vejret bliver mere og mere ekstremt med meget høje eller lave temperaturer, længere tørkeperioder, kraftigere nedbør og stormfloder, som vi ikke har set før.

Vi kan som tækkemænd rent faktisk levere et produkt, der kan være mere klimavenligt end andre produkter. Dog tror jeg også her, at der er mange steder, der skal kæmpes.

Uanset hvor klimavenlige huse vi kan bygge, så bliver de ikke lige så klimavenlige som de huse der ikke bliver bygget.

→ UDDANNELSE OG LÆRLINGE:

Uddannelsen er hjertet i vores branche og en af mine kæpheste. Det er gennem vores dygtige lærlinge, at vores stolte traditioner og teknikker videreføres til næste generation. Derfor er det afgørende, at vi fortsat investerer i uddannelsen af vores lærlinge og sikrer, at de får den nødvendige viden og færdigheder.

Vi opfordrer til, at Den Jyske Håndværkerskole og de virksomheder, der tager lærlinge, samarbejder tættere for at sikre, at uddannelsen er relevant og opdateret i tråd med de seneste teknologiske og miljømæssige fremskridt.

En vision kunne være, at Straatagets Kontor bliver et videnscenter for stråtag på skolen i Hadsten.

→ SOLIDARITET:

Solidaritet er ikke kun et ord, det er en handling. I 2024 må vi spørge os selv om, hvordan vi repræsenterer hele branchen. Jeg tror på, at vi sammen kan nå længere og skabe bedre arbejdsvilkår og muligheder for alle tækkefolk. Derfor er debatten om laugets og laugets rolle måske vigtigere end nogensinde.

→ ARBEJDSSTILSYNET:

Arbejdstilsynet er afgørende for at sikre arbejdsvilkår for alle i tækkebranchen. Flere har dog oplevet rigide regler og uforholdsmæssigt store bøder. Jeg opfordrer til en tæt

dialog og samarbejde mellem branchen og tilsynet for at sikre, at regler, retningslinjer og straf er relevante og realistiske.

→ VELUDFØRT STRÅTAG:

Hvornår er et stråtag vel udført? Dette spørgsmål er afgørende for vores branches omdømme. Jeg opfordrer til klare standarder og uddannelse for at sikre, at ethvert stråtag, vi lægger, er af højeste kvalitet og bæredygtighed. Også her er dialogen vigtig. Et gradtab på 17 er f.eks. godt ifølge Veludført Stråtag, men måske er 14 grader bedre? Det afhænger – som altid – af rørene, tykkelsen, brolaget, skalken, lægteafstanden m.m. Gennem vores faglige dage, seminar og bindedag, kan vi udveksle erfaringer om vores praksisser. Vi kan ligeledes lave kurser og workshops for hinanden. Alt sammen med henblik på større faglighed.

→ ITS 2025:

Sammen med Tækkelaugets bestyrelse, Straatagets Kontor og alle interessenter ser jeg frem imod ITS 2025 (International Thatching Society). Danmark bliver værtsland. Det er en mulighed for at dele viden, innovation og samarbejde på tværs af landegrænser.

Lad os tage dette som en mulighed for at vise verden vores engagement i at udvikle vores fag og branchen som helhed. Vi har allerede booket Houens Odde Spejdercenter til at danne rammen om ITS-mødet i august 2025, og vi glæder os til at lave et fedt program til alle vores danske udenlandske kollegaer.

Christian Ditlefsen fra Straatagets Kontor og Uffe Steen-Nielsen, formand Tækkelaugget, på ITS-tur i Holland.

Straatagets Kontor – en status

Christian prøver kræfter med at rense tagrør på en gammeldags, hollandsk maskine.

AF CHRISTIAN DITLEFSEN, SEKRETÆR I STRAATAGETS KONTOR

Det er nok ikke gået manges næse forbi, at der er sket nogle ændringer i Straatagets Kontor den sidste tid.

Thomas Gerner fremlagde stolt sin drøm om fremtiden for Straatagets Kontor ved sidste Tækkeseminar, da Jørgen Kaarup sagde tak for denne gang for at gå på en velfortjent pension. Stafetten var givet videre og på den front så fremtiden for kontoret lys ud; men kontoret var stadig i knæ uden et økonomisk fundament og kørte stadig videre på lavt blus. Thomas lagde i den følgende tid et kæmpe stykke arbejde i kontoret. Det har givet gode resultater, også økonomisk for kontoret – og i særdeleshed gennem massiv positiv omtale for branchen især gennem 4til1 Planet-projektet i København. I sommer valgte Thomas desværre at sige op. Han fortsætter heldigvis det gode arbejde i andet regi; men hvor er vi så nu?

Jeg blev spurgt af Tækkelaugets bestyrelse, om jeg ville overtage jobbet. Det har jeg gjort – i et vist omfang i hvert fald – og under betingelse af, at stillingsbeskrivelsen ændres, så jeg i skrivende stund er sekretær for Straatagets Kontor. Jeg synes, at den benævnelse passer bedre til jobbet og til mig.

Men hvorfor egentlig mig? Tja; jeg er uddannet, erfaren tækkemand, der brænder for tækkefaget og sad som bestyrelsesmedlem

i Straatagets Kontor. Jeg har mange tanker og idéer om, hvordan fremtiden for Straatagets Kontor kan se ud samtidig med, og jeg er også er bevidst om, at der muligvis ingen fremtid er. Det er både spændende og skræmmende. Heldigvis har jeg god kontakt til både Jørgen og Thomas, der hjælper mig og har gjort det muligt for mig at føre Straatagets Kontor videre.

TRÆNGT ØKONOMI

Den økonomiske situation i Straatagets Kontor er uændret. Det betyder, at kontoret stadig kører på lavt blus. Der er altså kun de penge, som Tækkelaugget vælger at bruge på kontoret; og for at være helt ærlig, så er det ikke nok. Vi bliver nødt til at være proaktive; og lige nu rækker økonomien ikke meget længere end til besvarelse af henvendelser fra folk der har den ene eller anden interesse i stråtag.

Vi forsøger sammen med Tækkelaugets bestyrelse at finde en løsning på den økonomiske situation; men forslag andetstedsfra modtages med kyshånd! Generelt ser jeg et kæmpe potentiale i at medinddrage de af jer, der måtte have lyst, i Straatagets Kontors arbejde.

En af de større og sjove opgaver, der er undervejs, er ITS25, International Thatching Society-mødet, der i 2025 skal være i Danmark. Planlægningen er så småt i gang, men der er meget, der skal gøres. Jeg vil gerne også her opfordre til at tage fat i mig, hvis nogen

har lyst til at hjælpe – enten i planlægningen eller praktisk.

SVÆRT VED AT STÅ SAMMEN

Jeg tror, at en af vi tækkemænds største udfordringer som håndværkere i en lille branche er, at vi har svært ved at stå sammen. Fra mit synspunkt, skal vi blive bedre til at se *det store billede*. I stedet for at se nabotækkemanden som konkurrent, skal vi fokusere på det, vi har til fælles, vores fag. Jeg frygter, at vi, hvis vi ikke lærer at arbejde sammen som branche, mister den opgave som mange af os oplever for tiden.

Der kommer hele tiden flere krav til, hvordan vi skal bygge huse og fx til hvilke beregninger, der skal foreligge, inden et byggeri kan sættes i gang. Selvom det kan virke som noget bøvl, der måske nok besværliggør vores arbejde, er det altså sådan, det er. Dét kan vi ikke gøre noget ved; løbet er kørt, og det kører videre! Det, vi kan gøre noget ved, er vores synlighed og vores dokumentation for, at vores produkt virker på alle plan.

Andre brancher er med her, og jeg er bange for, at vi i fremtiden, hvis vi ikke følger med, risikerer, at det bliver sværere at få lov til at vælge stråtag til og dermed sværere for os at få lov til at udøve vores håndværk. Derfor tror jeg, vi har behov for at finde og prioritere midlerne til et branchekontor – hvordan end, det skal formes i fremtiden. Vi bliver nødt til at stå sammen for en fælles, lys og veltækket fremtid.

SEPATEC®

Brandsikring til stråtag

EFFEKTIV BRANDSIKRING TIL STRÅTAG

5 gode grunde til at brandsikre dit stråtag med Sepatec

➤ HØJ SIKKERHED

I tilfælde af brand er tid den væsentligste faktor. Det er dokumenteret, at brand i stråtag, der er brandsikret med Sepatec, udvikler sig langsomt.

➤ BILLIG FORSIKRING

Få op til 50% rabat på brandforsikringspræmien med Sepatec

➤ LAVT AFSTANDSKRAV

Mulighed for nedsættelse af afstandskrav fra 10 til 5 meter

➤ OVER 6.000 TILFREDSE KUNDER

Vi har brandsikret stråtage i Danmark siden 1989, og i dag er Sepatec den mest udbredte løsning på markedet

➤ BRANDTEST I FULD SKALA

Ingen lignende typer af brandsikring til stråtag er brandtestet i fuld skala. Det er Sepatec. Vi har fået udført brandtest i fuld skala af Dansk Brand- og sikringsteknisk Institut.

BRANDTEKNISKE
EGENSKABER
TESTET I FULD
SKALA AF

DBI

SE MERE PÅ SEPATEC.DK

DET KØRER FOR SKOLEN I HADSTEN

TEKST: JØRGEN KAARUP

FOTO: HENRIK JOEL DONS
CHRISTENSEN

Med flere elever og udsigt til mere skoletid til tækkefaget er der optimisme på Den jyske Haandværkerskole – men flere mestre burde tage lærlinge...

Ambitionsniveauet fejler ikke noget. Det er faktisk ganske højt, når den nye uddannelseschef på Den jyske Haandværkerskole bliver spurgt:

"Vi har en vision for skolen, som inkluderer tækkefaget – vi vil være den skole i landet, der har det stærkeste undervisningstilbud", siger Kenneth Sjøberg Wolf, og tilføjer, at målet er meget tæt på at være nået. Kenneth har været uddannelseschef med ansvar for tømrerfaget og for tækkespecialet siden 15. maj 2023.

TÆK er på besøg ved den skole i Danmark, som siden 2001 har været ene om at uddanne tækkemænd. 22 år er gået, siden tækkebranchen fik sin egen uddannelse og blev en del af erhvervsskolesystemet, som igen er en del af "den danske model", fordi det er arbejdsmarkedets organisationer, der står bag skolerne.

Aldrig har der været så mange elever på tækkemandsuddannelsen. Lige nu, i januar måned, er der 28 lærlinge på landsplan – og i efteråret 2023 var der 35, indtil syv aflagde svendeprøve med rosende ord.

FLERE PRAKTIKPLADSER

På det hold, der skal på tredje skoleforløb i oktober, er der 13 elever. Men der kunne godt være flere, mener skolens tækkefaglærer, Allan Hansen.

"Rigtig mange i branchen efterlyser kvalificeret arbejdskraft, og vi kunne godt udanne flere, hvis virksomhederne ellers ville tage flere i praktik", siger Allan Hansen og fortsætter:

"Vi kan sagtens finde de unge, og de er interesserede. Vi har lige været rundt på de tekniske skoler, og hvert sted er der to – tre interesserede, men når de så ringer til me-

Allan Hansen,
42 år, faglærer på Den jyske
Haandværkerskole siden 2021.

Tækkemand i 20 år, startede efter orkanen i 1999 som medhjælper, blev efterfølgende voksenlærling, udlært i 2010.

Blev ansat på timebasis til at undervise i den praktiske del af tækkefaget. Siden 2021 fuldtidsansat på skolen, underviser på grundforløbet for tømrere og på tækkespecialets fire forløb.

”Det er så nemt med en app og fotos med en mobiltelefon. Det kan gøres på 5 minutter pr. dag. De unge kommer hurtigt over barrieren med, at det er for omfattende. Det skal læres, og kunden skal have den dokumentation bagefter.

Christian Nielsen til svendeprøve efterår 2021

Og de skal lære deres materialer bedre at kende. Vi skal ud at besøge rørhøsterne, og de skal vide, hvor stort et arbejde, der går forud for, at negene lander hos os. De skal have mere respekt for materialerne. Og endelig skal vi bruge mere tid på love, regler og ikke mindst brandkrav”, siger Allan Hansen.

4 UGER MERE PÅ SKOLE

Samtidig håber uddannelseschefen, at der fra august i år udvides med 4 uger mere på skole. I givet fald kommer det til at gælde for både tømrere og tækkemænd. Det er den grønne omstilling, der kræver mere undervisning i bæredygtigt byggeri, biologiske materialer, livscyklusanalyser og meget mere for at imødekomme den øgede fokus på klimavenligt byggeri.

Tilbage til de høje ambitioner: En af grundene til at det går rigtig godt i Hadsten er skolehjemmet, hvor mellem 60 og 70 procent af alle elever bor, mens de er på skolen. Det er helt unikt for en teknisk skole, og det skaber et ganske særligt studiemiljø, er Allan Hansen og Kenneth Sjøberg Wolf enige om.

Der kan bo op til 598 elever på Den jyske Haandværkerskole, og det medfører, at mange bliver siddende i klasselokalet frem til spisetid i stedet for at tage hjem kl. 15.30.

”Det skaber rigtig meget liv på skolen, og det er helt unikt, at der bor så stor en andel af eleverne på stedet. Det giver et helt særligt studiemiljø, der er biograf, café, motionscenter, håndbold, badminton, fodbold, lystfiskeri – det er ganske enkelt helt unikt”, siger Kenneth Sjøberg Wolf.

Elevtilfredsundersøgelser dokumenterer, at skolehjemmet er en styrke for eleverne.

Vi slutter med at gentage – fra begge herrer – at der er mange muligheder i tækkefaget. Allan Hansen har taget mansard- og facade-tækning ind på de seneste to hold. For, med hans egne ord:

”De skal have inspiration, masser af inspiration her – og tage det med hjem til mestrene.”

strene, så møder de mange flere nej’er end ja’er.”

Det er et mindretal af virksomhederne, der er godkendt til at have lærlinge. I skrivende stund er det 47. Mindre end hver fjerde af de tækkevirksomheder, der er i Danmark.

Johan Andersen til svendeprøve forår 2023

Uddannelseschefen, der selv er uddannet tømrer, bryder ind:

”Der er jo mange muligheder i det tækkefag. Lige nu tyder det på, at der bliver en øget efterspørgsel pga. den grønne omstilling. Hvis der var flere virksomheder, der ville have lærlinge, så kunne vi også finde unge fra tømrerfaget, efter grundforløbet – der er helt klart nogle, der gerne vil prøve kræfter med tækkefaget.”

MERE TÆKNING

Inden længe er det sandsynligt, at der kommer mere tid til tækkespecialet på skolen, fordi tredje hovedforløb – som nu er fælles for tømrer- og tækkefag – forhåbentligt bliver til et rent tækkeforløb for tække-eleverne.

”Jeg glæder mig rigtig meget, hvis vi får de ekstra 6 uger”, siger Allan Hansen:

”De skal lære om og arbejde mere med kvalitetssikring - slidlag, hældning, gradtab, øget fokus dagligt – og dokumentation. Det trænger tækkebranchen til. Det siges, at der ikke er så mange sager for tiden, men der er altså alt for mange sager, som bare ikke kommer frem, fordi de bl.a. ordnes med ejerskifteforsikring.”

Faglæreren køber ikke argumentet om, at det er besværligt og tager for lang tid at dokumentere kvaliteten.

Kenneth Sjøberg Wolf,
45 år, uddannelseschef på
Den jyske Haandværkerskole
siden 15. maj 2023.

Opvokset på en ståtækket gård i Sønderjylland, i lære som tømrer i Aarhus i 1998, arbejdede efterfølgende i bl.a. England, blev bygningskonstruktør, arbejdede på tegnestue og herefter som underviser på Aarhus Tekniske skole. Uddannelseschef samme sted i syv år, dernæst selvstændig tømrer, indtil han i maj sidste år blev uddannelseschef i Hadsten.

TRÆSKODANS OG NYE MULIGHEDER

Der var blandt andet dømt hygge og håb for nybyggeri med strå i Japan, da tækkefolk fra 9 lande mødtes i Holland

TEKST OG FOTO: JØRGEN KAARUP

Der var bevis for, at udveksling af viden betaler sig, da 120 tækkefolk fra 9 lande mødtes i Holland til det 7. møde i den internationale organisation ITS.

Japan, som var mødt talstærkt op med 25 deltagere, er nemlig nu optimistiske i forhold til at få lov til at bygge nyt med strå. Der er arbejdet ihærdigt med at overbevise de japanske myndigheder om, at brandsikring af stråtag faktisk virker og nedsætter risikoen for alvorlig brand seriøst meget.

Tensei Mizukami fra det japanske Byggeforsknings-Institut BRI har samlet erfaringer med brandsikring fra Holland, England, Danmark og Japan, og han er nu optimistisk med hensyn til at få lov til at bygge nyt. Japanske myndigheder har ellers været så restriktive, at det i praksis har været umuligt at opføre nye stråtækte bygninger i Japan.

TRÆSKODANS OG HYGGE

Det var et vellykket arrangement for kolleger fra ni lande, Holland havde stablet på benene. Omkring 120, hovedsagelig tækkemænd, men også hustruer og tækkedamer, var samlet for at udveksle erfaringer, se på stråtage, hygge sig, herunder også opleve vaskeægte hollandsk træskodans.

Den ikoniske og karismatiske forhenværende leder af det hollandske tækkedkontor, Henk Horlings, havde overtaget værtskabet sammen med den næste nyansatte nye leder, Nikki.

Årsagen til, at Henk Horlings var vendt tilbage efter halvandet år på pension, er, at hans afløser, Joost Kreuger – som også var Præsident for den internationale organisation, ITS – meget overraskende var ophørt på kontoret.

”Joost er her ikke, hans ansættelse er ophørt, og der er enighed mellem ham og bestyrelsen om, at der ikke skal informeres yderligere om den sag,” sagde Henk Horlings på det første fællesmøde.

LET AT SLUKKE EN BRAND

Blandt de faglige højdepunkter var et spændende oplæg af en brandmand, indsatsleder, som har været tækkemand. Jan de Bie dokumenterede meget klart med mange overbevisende fotos sin hovedpåstand: ”Det er let at slukke en brand i et stråtag, hvis man ved, hvad man her med at gøre.” Og med det mente han, at brandfolkene skal vide, om taget er brandsikret og hvis det er, hvordan.

For ham var der ingen tvivl om, at den mest effektive brandsikring er at tække på en lukket konstruktion, som er den mest anvendte på nybyggeri i Holland. Den lukkede konstruktion hindrer ilt til branden, som dermed i alle tilfælde kan standses, ifølge den erfarne indsatsleder med speciale i brand i stråtækte bygninger.

Dagene gik med udflugter i bus til både frilandsmuseer med traditionelle bygninger med stråtag og til en række nybyggerier. Der opføres årligt omkring 2.500 nye bygninger med strå på tag og i mange tilfælde også på facaderne.

Ny præsident for ITS blev Adam Ooms fra Sverige, oprindeligt hollænder. Vicepræsident er nu Ruud Conijn fra Danmark, ligeledes oprindeligt hollænder. Verdens ledende nation for nytækning sætter således fortsat sit præg på det internationale samarbejde.

FAKTA OM ITS

International Thatching Society har nu 8 medlemslande, og Ungarn forventes at blive det niende.

Japan, Sydafrika, Holland, England, Frankrig, Tyskland, Sverige og Danmark er medlemmer.

Kun organisationer for tækkemænd kan blive medlemmer. Det er baggrunden for, at f.eks. de østeuropæiske lande ikke er medlemmer. Ungarn har omkring 1.400 tækkere, og det forventes, at en organisation etableres snart.

Formålet med ITS er at dele viden og erfaringer, herunder også udveksle forskning og undersøgelsesresultater.

Dokumentation af miljø- og klimavenlighed, isoleringsevne og brandsikkerhed er eksempler på områder, hvor der er udvekslet viden på tværs af landene.

Historien bag det internationale samarbejde

Ringen blev sluttet, da 120 tækkemænd og – koner fra ni lande mødtes i Holland fem dage i september

Holland var det 7. medlemsland i den internationale tækkesammenslutning, ITS, der skulle være vært for kollegerne fra nu ikke 7, men hele 9 lande. Frankrig er nemlig kommet med som det ottende medlemsland, og Ungarn var repræsenteret og forventer at komme med inden for et års tid.

Det hele begyndte i 2010, da det daværende Jydsk Tækkemandslaug var i England og mødtes med kolleger fra Holland, Tyskland og Sverige. Her blev drøftet muligheden for at etablere en sammenslutning for de nord-europæiske lande, som havde stråtag og en organisation for tækkemænd. Den legendariske leder af det hollandske tækkkontor, Henk Horlings, havde lavet et oplæg til organisering, som blev drøftet.

Det blev aftalt, at organisationen formelt skulle stiftes året efter. Danmark blev således værtsland i 2011, og forslaget var, at

der skulle stiftes en europæisk organisation, European Thatching Society.

Imidlertid var Abrie Visagie, formand for det sydafrikanske tækkelaug, med til mødet i Danmark. Abrie var gæst ved det hollandske kontor og var inviteret med. Den to meter høje sydafrikaner rejste sig og sagde:

"Jeg kan ikke komme hjem og sige, at jeg har meldt os ind i en europæisk organisation, kan vi ikke kalde den international i stedet for?"

Alle var enige om, at organisationen fint kunne hedde international og godt det samme, for det medførte efterfølgende, at også Japan blev medlem.

ETABLERET PÅ 20 MINUTTER

På turens tredje dag blev International Thatching Society, ITS, stiftet på færgen

mellem Langeland og Lolland. Det tog 20 minutter, så forarbejdet var gjort, og viljen til et internationalt samarbejde var stor.

Siden da har alle medlemslande været værter, Tyskland allerede året efter, så Sverige i 2013, hvorefter det blev besluttet at holde møderne hvert andet år: Sydafrika 2015, England 2017 og Japan 2019 med et arrangement, der imponerede alle.

Holland var dermed sidste land i rækken, men i 2021 var der corona-pandemi, så værtskabet blev i flere omgange skubbet og blev så endeligt holdt i september 2023. Og nu er det så igen Danmarks tur til at være værter i 2025. Det nye medlemsland, Frankrig, meldte sig ikke som værter, men det kunne måske blive til fransk værtskab i 2027.

KLODEN RUNDT

TÆK fortæller her kort om situationen i tækkeverdenen i ITS' medlemslande – overordnet set er der fremdrift i stråtage

FRANKRIG

Det nyeste medlem, optaget i 2023. Med kun 10 tækkefirmaer i organisationen ANNC (Association Nationale des Couvreur Chauxmiers) er det også det land med færrest medlemmer i lauget.

ANNC er 30 år gammelt. I 2019 kom der fornyet energi i organisationen, fordi medlemmerne ønsker at øge brugen af stråtag i Frankrig, især på nybyggeri. Der er nu udarbejdet professionelle retningslinjer i stil med Veludført Stråtag.

Frankrig vil meget gerne have gang i en udvekslingsordning for lærlinge, noget som ITS i det hele taget bakker op om.

SVERIGE

Der er 12 tækkefirmaer organiseret i det svenske tækkelaug, og det vurderes, at der i alt er 50 tækkere i Sverige. Vores svenske kolleger arbejder på en branchevejledning og på at få en toårig uddannelse for faget op at stå – det bliver på Gøteborg Universitet. Det er vanskeligt at komme igennem med at bygge nyt med strå, så langt hovedparten af arbejdet består i omtækning af ejendomme, der i forvejen har strå på taget. Det svenske tækkelaug vil gerne kunne tække på nybygninger og håber, at der kunne komme europæiske standarder for det i stedet for, at hvert land skal igennem dyre brandforsøg og langsommelig myndighedsbehandling. Der er gennemført et meget interessant og vellykket forsøg med at brandsikre med ler, kalk og hamp i samarbejde med Gøteborg Universitet. Efterfølgende har Sveriges største tækkefirma brugt metoden i praksis, og det ser lovende ud.

(Fotos: Joar Nilsson)

SYDAFRIKA

Det sydafrikanske tækkelaug TASA har relativt få medlemmer – til gengæld har mange af disse tækkefirmaer 100 – 200 ansatte. Landets oprindelige indbyggere brugte stråtag, og indvanderne fra England og Holland bragte også en stærk tradition for tækning med sig, så kulturelt er stråtaget stærkt forankret i Sydafrika.

De senere år har myndighederne krævet, at stråtage brandbeskyttes med imprægneringsvæsker af forskellig art, og lige som Magma skal disse efterbehandles hvert femte år. Det har fået mange til at fravælge stråtag pga. stigende omkostninger til vedligehold.

Alligevel er sydafrikanerne optimistiske hvad angår øget anvendelse af stråtag. TASA's mål er at modernisere stråtaget og gøre det til et konkurrencedygtigt valg på alle parametre.

ENGLAND

Tækkebranchen i England er udfordret af, at rigtig mange huse er fredede, og i de tilfælde er det et krav, at stråtaget udføres på gammeldags vis: Det vil sige, at der bruges halm til taget, og at den traditionelle måde at fastgøre stråene med vredne kæppe af pil eller hassel skal fastholdes. Der bruges 16 – 18 millioner af disse "spars", tækketæppe – og der mangler producenter, for det er et hårdt, manuelt arbejde at lave dem.

Samtidig er det meget vanskeligt at få lov til at bygge nyt med stråtag i England. Det hænder, men det er sjældent, at bygherre lykkes med at gå den lange vej frem til godkendelse.

Englænderne ser stråtagets miljø- og klimafordele som det store håb for at øge brugen af strå til tage. Derfor arbejder det engelske tækkelaug på at øge den nationale produktion af alle materialer, både halm, tagrør og tækketæppe.

JAPAN

Japan skiller sig på flere områder ud fra resten af medlemslandene i ITS. F.eks. er 12 ud af de 101 tækkere i det japanske laug, JTCA, kvinder. Og 76 af medlemmerne er under 50 år, svarende til 75 %.

Der er åbenlyst en voksende interesse i Japan for brug af strå som materiale, ikke kun til tage, men også til møbler, interiør, pavilloner og mange andre kreative anvendelser. En gruppe af yngre tækkere har fundet sammen med arkitekter og designere og er godt i gang med at få strå – og stråtag – gjort super "hot".

Der er positive tegn på, at det inden for en overskuelig tid bliver muligt at bygge nyt med strå i Japan, hvor strå er både miscanthus (der vokser naturligt i bjergene) og tagrør. Det har ellers været tæt på umuligt at få lov til at bygge nyt, men et intenst arbejde fra især en ansat hos en statslig byggemyndighed er efter alt at dømmes ved at åbne helt nye muligheder. Også i Japan er man nemlig helt bevidst om, at strå er godt for miljø og klima.

TYSKLAND

Der er godt gang i den tyske tækkebranche, ordrebøgerne er fyldte og i de fleste tilfælde er der et års ventetid på tækkemanden. Der bygges en del ferieresorts med strå, både på den tyske vestkyst og ved Østersø-kysten.

Tyskerne har sammen med det hollandske tækkelaug udviklet en testmetode til tagrør, som følger konklusionerne i arbejdet med bogen "Rørkvalitet". Mange rørhandlere tester deres produkter, og det har ifølge det tyske tækkelaug medført, at der ikke længere er tegn på for tidlig nedbrydning blandt de tage, hvor materialerne er testet.

Der er 100 medlemmer af "de forenede laug", idet tyskerne er organiseret i hver sit laug i delstaterne Schleswig-Holstein, Mecklenburg-Vorpommern og Nedre Saxen.

HOLLAND

"Den hollandske tækkebranche er i øjeblikket i god form". Sådan indleder Tækketkontoret i Nijkerk deres beskrivelse af situationen. Og det må man sige ja til: 2.500 nye bygninger med strå på tag og/eller facader gennem de seneste 20 år. Det er verdensrekord. Intet mindre.

Den hollandske regering mener, at biobaserede materialer er fremtiden for byggeriet. Og det stiller tækkebranchen i et endnu bedre lys, end den i forvejen var. Vakfederation Rietdekkers, som organisationen hedder, har 175 medlemmer og dækker 75 % af tækkearbejdet i Holland.

Lige som i Tyskland testes rørkvaliteten i mange tilfælde nu på et laboratorium i henhold til den viden, de to lande har erhvervet gennem projektet "Rørkvalitet".

Som noget helt unikt, så støtter staten økonomisk, hvis eksisterende boliger gøres

mere miljømæssigt bæredygtige. Den støtte gavner også tækkebranchen i praksis. Mangel på arbejdskraft og for få unge, der vælger tækketaget, trækker den positive udvikling i en anden retning, men alt i alt ser det lyst ud i Nederlandene.

DANMARK

Om situationen i Danmark skriver Ruud Conijn, der er formand af det tekniske udvalg i Tækkelaug og nu også vicepræsident i ITS:

Alle tækkemænd i Danmark har travlt, der er masser af arbejde. Efter 25 års indsats fra laug og de seneste 10 år også fra Straatagets Kontor er arkitekterne begyndt at bruge stråtag, motiveret af den globale grønne bølge.

Alligevel går det fortsat tilbage for antallet af stråtage fra 57.533 i 2011 til 53.854 i 2022. Samlet set ligger der stråtag på 1,1 % af danske bygninger.

Vi samarbejder med den københavnske arkitektskole om bl.a. at udvikle en klimavenlig brandsikring af tækkede facader – hen imod at få den godkendt af myndighederne, som stadig er meget restriktive, når det kommer til brandsikkerhedskrav for strå-tækte huse. Et led i samarbejdet var at udstille en CO2-neutral strå-tækket bygning igennem 2 måneder midt i vores hovedstad. Af andre spændende projekter kan nævnes en nybygget, strå-tækket skole med 2000 kvadratmeter tækkede vægge. Hele byggeriet er svanemærket, den nordiske, anerkendte mærkning af bæredygtige og miljørigtige varer og bygninger.

I landets næststørste by, Aarhus, er stråtaget også rykket ind i centrum. To bygninger i et nybygget café- og restaurantområde ved havnefronten, har fået strå på både tag og facader.

Vi har via Straatagets Kontor fået yderligere dokumentation for stråtagets klimavenlighed, og vi har fået danske tagrør miljøvaredeklareret med en såkaldt EPD. Ligeledes har vi i samarbejde med Aarhus Universitet udført projekt "Flere danske tagrør på tagene". Igennem det er det dokumenteret, at langt de fleste danske tagrør er af god kvalitet, og at man med fordel ville kunne udplante velegnede tagrør på de såkaldte lavbundslande, som skal tages ud af ordinær landbrugsdrift.

Mindre end 1/3 af danske tækkemænd er organiseret i Tækkelaug, og det er en af grundene til, at branchekontoret, "Straatagets Kontor" er skåret ned til et minimum, som formentlig betyder, at der ingen projekter vil blive fremover. Kontoret fungerer nu nærmest blot som et sekretariat.

Branchen har – i forhold til mere nybyggeri med strå – en udfordring i at udvikle en lukket bygningskonstruktion, som er den eneste, der er godkendt af myndighederne til nedsat afstandskrav. Udfordringen er bl.a. at dokumentere fugtvandring i stråtag, der er tækket på en lukket konstruktion. Der arbejdes på en udgave af "TræInformation" om metoderne.

Den hidtidige meget anvendte brandsikring med glasfiberduk er ikke længere godkendt til nedsat afstand mellem strå-tækte bygninger.

Røre i tagrørs-dammen

Flere tækkemænd er i gang med at høste danske tagrør, og en forening for rørhøstere er måske på vej...

Det ser ud til, at projekt "Flere danske tagrør på tagene" har sat noget i gang. Eller også er det bare tilfældigt. Faktum er, at der nu er flere yngre tækkemænd, der er i gang med at høste tagrør, både til eget forbrug og til salg. Der tales også om at udvide produktionen på Sjælland. Frank Jannsen fra Tønder vil kalde til møde, og brødrene Helbo snakker om at etablere en forening for rørhøstere.

Det ser ud til, at et længe ventet generationsskifte er på vej. Et generationsskifte, kun ganske få troede var muligt, fordi arbejdet er for hårdt og indtjeningen for lille.

Imidlertid røg priser på tagrør op i løbet af 2022 for derefter at falde igen. Nu tyder en del på, at nogle tækkemænd gerne vil be-

tale for en bedre kvalitet. Og – som eksemplet i artiklen om Michael og Anders Helbo viser – så er der et meget stort spild, hvis der købes bundter af for ringe kvalitet. I sidste ende kan det måske betale sig at købe dyrt og godt.

For den grønne omstilling og byggeriets store bidrag til klimaaftrykket er det glædeligt, at dansk rørproduktion øges. Lige nu debatteres landbrugets klimaaftryk heftigt, fordi målene for reduktion næppe kan nås. Der skal ske noget med lavbundsjordene. De skal ud af landbrugsdrift, og det skal gå meget hurtigere end hidtil.

Den debat giver håb om, at politikere og miljømyndigheder på et tidspunkt vil forstå, at

hvis der skal bruges flere biologiske materialer som tagrør og træ, så skal Danmark øge produktionen. Vi kan ikke fortsætte med at importere det meste og samtidig hævde, at vi er supergrønne.

Naturbeskyttelse og begavet, skånsom brug af naturlige ressourcer kan godt gå hånd i hånd. Det er en spændende debat, som alle i tækkefaget bør bidrage til.

Rapporten

"Flere danske tagrør på tagene" kan findes på forsiden af www.straatagetskontor.dk

– til højre:

"Ny rapport om danske tagrør"

GARTNERNES
FORSIKRING

Vi er specialister i forsikring af landbolig & brandsikret stråtag

Tlf. 43 71 17 77
www.garfors.dk

Spar op til 50% på brandpræmien ved brandsikret stråtag

(Brandsikringen skal være teknisk godkendt af Gartnernes Forsikring.)

HVA' MED OVERENSKOMSTEN...?

Bygningsoverenskomsten er genforhandlet og den reviderede udgave trådte i kraft maj 2023 – her er lidt om overenskomsten, som også dækker tækkebranchen

TEKST: JØRGEN KAARUP

De væsentligste nye ting er en regulering af lønnen, en ændring af pensionsbetalingen, så arbejdsgiver nu yder 10 % og den ansatte to %, hvor det før var 8 og 4 procent – og så, som godt nyt for en del tækkemestre: der kan nu umiddelbart aftales ændring af arbejdsugen til f.eks. en fire-dages uge med tre fridage. Vel at mærke, hvis ansatte og mester er enige om det.

At mange tækkefirmaer er enkeltmandsvirksomheder, er nok grunden til, at mange tækkemænd bliver trætte, allerede når de hører ordet overenskomst. Hvis man ingen ansatte har, så skal man heller ikke bruge en overenskomst – og så behøver man heller ikke læse videre i denne artikel.

Men for alle med ansatte er der grund til at sætte sig ind overenskomsten, for i så fald udføres der arbejde på byggeriets overenskomstråde, og så skal der være aftaler, der lever op til overenskomsten. Med sine 212 sider inklusive bilag er der næppe mange, der kender overenskomsten til bunds.

En af dem, der kender den til bunds, er Preben Anker Munk fra DI DIO III, Dansk Industris overenskomstråde 3. Han medvirker gerne til at afmystificere overenskomsten:

”At indgå overenskomst medfører, at der er ordnede forhold, så virksomheden kan tiltrække gode medarbejdere, som er interesserede i at være hos en. Så dels fortæller mester hermed, at der er ordnede forhold – og dels forebygger man en eventuel konflikt med 3F, fordi det jo er en gensidig aftale om arbejdsforhold, indgået mellem arbejdsmarkedets to parter”, siger Preben Anker Munk.

Budskabet er, at alle tækkevirksomheder med ansatte kan blive stillet overfor et overenskomst-tilbud, som også kan formuleres som et krav fra 3F – og der kan blive blokering, hvis de nægter. I yderste fald kan 3F blokere for f.eks. levering af materialer, hvis transportvirksomheden har organiserede medarbejdere.

”Vi i DI kan tilbyde hjælp og råd, også lang tid før, en sag eventuelt får i hårdknude og f.eks. helt fra starten, når en virksomhed skal indgå aftale om overenskomst. Det behøver ikke være svært, hvis man søger råd her”, siger Preben Anker Munk og tilføjer, at overenskomsten hele tiden tilrettes både dansk lovgivning og EU-ret, for også fra EU er der lovmæssige krav til arbejdsmarkedet.

Ud over de nævnte ting er der ændringer om, at en grundkontrakt skal udfærdiges hurtigere end før – det er nye EU-regler. Der er nyt om kørepenge og særlig lønopsparring, som både medarbejdere og lærlinge har ret til. Den særlige lønopsparring bruges til at betale søgnehellidage, feriefridage, børneomsorgsdage, overenskomstmæssige fridage, seniorfridage samt fravær i forbindelse med barns 2. sygedag og børns lægebesøg.

Da forhandlingerne om overenskomsten for byggeriet blev afsluttet i marts 2023 sagde formanden for 3F Byggegruppen, Claus von Elling:

”Jeg er meget tilfreds med, at vi leverer mærkbare forbedringer af vores medlemmers løn- og arbejdsvilkår på præcis de områder, som de har prioriteret højest.”

HJÆLP HOS OG SPØRGSMÅL
TIL DI BYGGERI:

<https://www.danskindustri.dk/vi-radgiver-dig/di-legal-tech/smart-kontakt/>

Skabeloner og beregnere her:

<https://www.danskindustri.dk/vi-radgiver-dig/di-legal-tech/di-docs/>

<https://www.danskindustri.dk/vi-radgiver-dig/di-legal-tech/beregner/>

A photograph of two men shaking hands in a workshop or industrial setting. The man on the left is wearing a red hard hat and a plaid shirt. The man on the right has a beard and is wearing a dark shirt. The background is slightly blurred, showing industrial equipment.

HAR DU FÅET DIN SAMARBEJDSAFTALE?

Med en samarbejdsaftale hos os er du garanteret levering af de tækkerør, tækkeskruer og stangjern, du har brug for, når du har brug for det. Til markedets bedste priser, naturligvis. Så kan du koncentrere dig om dine kunder og om at udvikle din forretning i stedet for at hænge i telefonen, når det brænder på. Ring på 8638 7666, hvis du vil vide mere.

Carlo F. Christensen A/S

TÆKKEFIRMA MED LIGELØN

TÆK tegner et portræt af Martin Busks firma, som har ligeløn og overenskomst, ikke er medlem af Tækkelaug og en chef, der efterlyser mere styr på arbejdsmiljøet...

Martin Busk er uddannet maskinarbejder, var først tagdækker og blev siden tække-mand. Efter en årrække med enkeltmands-virksomhed har han i dag 5 ansatte: en lærling på lærlingeløn, en blikkenslager og tre tækkesvende, heraf en fra Polen. Alle 4 får samme løn.

Ondrebogen er fyldt til på den anden side af sommerferien, selv om Martin Busk ofte er blandt de dyreste, når der afgives tilbud. Han deltager så ofte i både det årlige seminar og bindedagen, at de fleste tror, at han er medlem af Tækkelaug. Han var medlem af Dansk Tækkemandslaug, men meldte sig ud i 2015 og mener, at det var en fejl, at de to daværende laug blev slået sammen til et.

”Der var uoverensstemmelser mellem Jydsk og Dansk Tækkemandslaug – mange af dem var ligegyldige – men det er jo altid godt at diskutere og have forskellig holdning. Vi har jo heller ikke bare et politisk parti i Kongeriget”, siger den 47-årige tækkemester.

Har du overvejet at melde dig ind igen?

”Ja, det har jeg faktisk rigtig tit overvejet – især når jeg har været til seminar eller bindedag. Jeg tager hjem med en overvejelse af, at der er fornuft i at stå sammen, fornuft i at være organiseret, at trække på samme hammel, som vi også gør her i firmaet...

Alt det, der kommer ud af at være organiseret, f.eks. Veludført Stråtag og overenskomst, det er jo resultat af, at nogle mennesker har tænkt sig om og fået beskrevet ting, som – uanset om man så er uenig i nogle detaljer – er noget, der passer rimelig godt til de fleste virksomheder, og som de har gavn af.”

FOR LANGT TIL DI

Når Martin Busk alligevel ikke melder sig ind igen, er det fordi han mener, at hovedorganisationen, DI Byggeri, er for langt væk fra både ham og tækkefaget – og fordi der går for mange penge af kontingentet til DI Byggeri i stedet for at gavne tækkebranchen.

”Jeg synes, laugene skulle være laug, og så kunne man tilkøbe ydelser fra D.I.”

Efter Martins mening er det via Erfa-grupperne, der kan skabes mere sammenhold og en stemning af, at det lille tækkefag udvikles bedst i fællesskab.

”Det er måden at genfinde fællesskab og samarbejde, fordi det er så uformelt. Så vidt jeg kan se kommer der jo ingen nye ansigter til seminaret, jo, en enkelt i ny og næ – men grundlæggende er det jo den samme skare, der dukker op.

DEM OG OS

Der er omkring 100 firmaer, som vi ikke har fat i, som ikke kommer til hverken det ene eller andet. Der er næppe tvivl om, at der er en ”dem og os”-følelse. Os er medlemmer af Tækkelaug – og så er der alle de – vi – andre.”

Det var i tilknytning til at få en lærling, i 2012, at Martin Busk blev medlem af det daværende Dansk Tækkemandslaug, DTL. Medlemskabet afsluttede han, men at have lærling er han fortsat med lige siden.

”Jeg havde egentlig stor sympati for Jydsk Tækkemandslaug, bl.a. på baggrund af en meget succesfuld tur til England, som JTL havde arrangeret – men jeg syntes ærligt talt, det lød for mærkeligt at reklamere med at være medlem af Jydsk Tækkemandslaug, når jeg bor på Lolland.

Som udgangspunkt var jeg ikke så begejstret for Dansk Byggeri. Følelsen er, at man betaler penge til en stor organisation, som er svær at nå.

Omvendt vidste jeg jo, at der var hjælp at hente i Dansk Byggeri, hvis der skulle opstå problemer.”

TANKER FRA EN SYGESENG

Martin meldte sig ud af DTL i forbindelse med, at han blev syg og dermed begyndte at overveje, om tækning skulle være en fortsat levevej. Efter tre måneders sygemelding skulle der ske noget.

"Når man så lige pludselig ligger i en hospitalsseng og ikke kan noget, så sker der noget med ens identitet – der opstår nye tanker. Det mest bemærkelsesværdige er, at jeg virkelig fandt ud af, hvad jeg gerne ville: jeg ville fortsætte med at tække – men jeg skulle ikke gøre det alene."

Det havde vist sig, at Martin Busk havde fået en slags blodkræft og havde haft flere blodpropper uden at vide det. Derfor havde han kørt på nedsat kraft.

I dag er han i gennemsnit tre dage på taget om ugen – de to øvrige går med administration, køre med materialer, kunderelationer og tilbud.

Hvordan er det så nu at være et lille firma i stedet for at være enkeltmandsvirksomhed?

"Det er rart at have nogle at arbejde sammen med, at have kolleger, vi kan løse en opgave hurtigere, for vi kan sætte tre mand på en opgave. Vi kan være fleksible, og jeg kan lytte efter, hvad den enkelte medarbejder har lyst til.

Det er en ny rolle at få at være chef i sådan en lille butik. Og det kan da være svært ind imellem, når man er vant til at have øje for hver eneste bundt – nu må jeg jo acceptere, at tingene ikke altid bliver gjort på en måde, jeg selv ville have valgt...."

Er det en fordel at have overenskomst i tækkebranchen?

"Det primære er jo, at der skal betales pension. Det gode ved overenskomsten er, at der er opstillet et regelsæt, så alle ved, hvad vi har at rette os efter. Det kan godt blive uoverskueligt, hvis jeg skulle til at forhandle arbejdsvilkår med hver af mine ansatte. Så er det faktisk nemmere at køre efter nogle fælles retningslinjer.

Og hvis vi gerne vil fremme tækkefaget, både få unge ind og fastholde dem, der er her – så skal vi have nogle gode vilkår. Vi skal jo være konkurrencedygtige i forhold til, hvad andre arbejdspladser tilbyder."

Har du nemmere ved at tiltrække medarbejdere?

"Jeg tror, at en respektabel løn er dét, der i første omgang tiltrækker. Hvis man både får en skrabet løn og ingen pension, så ender det med, at folk finder andet arbejde."

UNDERENTREPRISER ER SKIDT

Ifølge Martin Busk er det en stor udfordring, at temmelig mange enkeltmandsfirmaer laver underentreprise-kontrakter i stedet for at ansætte.

"De holder jo prisniveauet nede. Så, når jeg kommer med mine ansatte på overenskomst, mine skurvogne, forsikringer, som er en stor post, arbejdstøj osv. så er det rigtig svært at konkurrere.

Og man må ikke være selvstændig uden at have selvstændigt arbejde – så hvis du er i fast underentreprise, så er det jo et ansættelseslignende forhold.

Hvis jeg f.eks. havde en i underentreprise, og vedkommende falder ned fra et stillads og kommer til skade, og der kommer en sag ud af det: så ville man se på mig og sige "han var i et arbejdslignende forhold". Dermed ville det blive min forsikring, der skulle betale – for medarbejderen har måske ikke en forsikring."

Arbejdsmiljø er i det hele taget noget, der ligger den lollandske tækkemester på sinde. Blandt andet fordi han selv prøvede at falde ned og i nogle døgn troede, at han igen skulle være sygemeldt i måneder.

"Jeg gik alene på taget og skulle lige ud at rette en presenning i regnvejrr – så tænker man på sikkerhed, når man tre dage efter ligger i en MR-scanner og får at vide, at du skal opereres, og at det kræver tre måneders sygemelding.

Arbejdsmiljø er en stor udfordring – det er jo næsten umuligt at lave det rigtigt. Vi gør her i firmaet, hvad vi kan, og vi evaluerer nærmest hver gang, vi har forbedret vores stillads. Men vi ser generelt meget få korrekt udførte stilladser.

Når vi f.eks. lægger en stige op ad taget for at komme til rygningen, så er det ulovligt. En stige må ikke stå i 45 graders vinkel. Vi gør det alligevel – og ingen arbejder på at finde ud af, hvordan det løses. Hvis jeg så vælger at sætte stillads hele vejen rundt, så griner kunden og siger "jeg tager en anden tækkemand, der kan gøre det for det halve". Her mangler vi fælles front, en indsats og oplysning."

FLERE IND I FAGET

Det er f.eks. i forhold til arbejdsmiljøregler, Martin mener, at Tækkelaugat kan bruges og kunne gøre en forskel.

"Der snakkes efter min mening for meget om at øge antal kvadratmeter, tække bæredygtigt osv. Det er altså ikke nået til Lolland. Vi har rigeligt at gøre med at passe de tage, der er – så jeg har nogle gange tænkt, når jeg så dagsorden til seminaret, og det hele handlede om bæredygtigt byggeri og samarbejde med arkitekter: vi skal tilbage til rødderne.

F.eks. sikkerhed på taget – og hvordan vi agerer på de sociale medier. Fordi den største udfordring er at trække folk ind i faget. Folk siger, at det er svært at få kvalificeret arbejdskraft – derfor er der så mange, der har ansat udenlandsk arbejdskraft, inklusive mig selv."

Her er fem af de seks i Martin Busks firma: Længst til venstre Martin, så Mads, som er blikkenslager og tækker, Benjamin, lærling, Henrik, tække- og ældstemand, og længst til højre Jimmy tækkesvend. Bag kameraet står sjette manden, Przemyslaw.

HUSBÅD TIL HO

Det er næppe set noget sted i verden før:
en "sivbåd" af miscanthus med et "hus"
af tagrør oven på – kunstværket kan nu ses
ved Vadehavs-byen Ho på den jyske vestkyst

TEKST: JØRGEN KAARUP
FOTOS: SIMON STARLING

Det er papyrus,
der bruges i den
7.000 år gamle
tradition med at
lave både af "siv".
Her i Ho blev der
brugt miscanthus.

Tanken ledes umiddelbart hen på Noahs Ark, når øjet skuer hen over den smukt svungne båd, som nogle ville kalde en sivbåd – men det er en båd af miscanthus. Oven på den et hus, tækket med tagrør fra Ringkøbing Fjord. Samlet et kunstværk med navnet "Husbåd til Ho".

Kunstneren bag, Simon Starling, udtrykker med dette helt suveræne kunst- og håndværk sin bekymring for de stigende vandmasser, som klimaforandringerne fører med sig. Simon har før skabt både, men aldrig en så stor som denne.

"Både forbinder steder. Husbåd til Ho er en ark, en skulpturark, der bare venter på, at vandet stiger", siger Simon Starling.

Den tækkede husbåd skulle egentlig have ligget tæt på havet, men det ville Kystinspektora-tet ikke tillade. Nu ligger den på en mark med kig til den nordlige del af Vadehavet. Den nuværende placering tæt ved en vej og tæt på byen Ho har betydet, at utrolig mange mennesker er standset op for at se den usædvanlige kreation. Både mens den blev skabt og efterfølgende.

KÆMPE INTERESSE FOR PROJEKTET

Netop den store interesse for projektet, både fra lokalbefolkningen og turister, har gjort stort indtryk på kunstneren og de to tækkemænd, der har udført "huset" oven på sivbåden – Jeff Brankley og Bjarne Johansen.

"Efter mere end 40 år på taget har jeg aldrig oplevet så positiv en deltagelse. Der stod en kødrand af mennesker omkring os hele tiden, og de var så positive – folk blev rørt, når de stod der og kiggede", siger Bjarne Johansen og fortsætter:

"Da Jeff og jeg begyndte at skubbe en stor rulle rør, så kom der få minutter efter en stor traktor med ballespyd for at klare opgaven. Hjælpsomheden fra de lokale var kæmpestor".

De fire bådebyggere fra Bolivia var omkring 5 uger om at bygge båden fra begyndelsen af september, og derefter gik tækkemændene i gang, så "Husbåd til Ho" stod færdig i slutningen af oktober og blev indviet 12. november.

At der blev brugt miscanthus til båden skyldes, at det kommer tættere på papyrus end tagrør. Og det er papyrus, der bruges i den 7.000 år gamle tradition med at bygge både af "siv" ved Titicaca-søen.

Papyrus har hule stængler med luft i, og det er med til at bære bådene oppe. Miscanthus har marv, så bådebyggerne var ret sikre på, at "Husbåd til Ho" ville synke, hvis den kom i vandet.

Her er de fire bådebyggere fra Bolivia
og længst til venstre tækkemand Jeff Brankley

→
Tækkemand Bjarne
Johansen i sit es,
her i færd med at
sammenføje husets
tagkæg med båden.

→
Den færdige
"Husbåd fra Ho".

RA I OG 2

Byggeri af RA-sivbådene blev sat i gang af den norske arkæolog Thor Heyerdahl, som ville bevise, at der kunne have været kontakt mellem Middelhavsregionen og Syd- og Centralamerika før Columbus. RA I sank, men RA II bragte i 1970 nordmanden og hans besætning over Atlanten: 6.100 kilometer fra Marokko til Barbados.

RA II var bygget af papyrus af bl.a. bådebygger Paulino Esteban fra Bolivia. Hans barnebarn, Juan Carlos Esteban, er én af de fire bolivianere, der var med til at bygge "Husbåd til Ho" i august og september 2023.

"HUSBÅD TIL HO" ER UDFØRT AF:

Simon Starling, britisk kunstner bosat i København. Jeff Brankley, canadier, udlært tækker fra den Jydske Håndværkerskole. Bjarne Johansen, i 1982 den første eksaminerede tækkemand i Danmark.

Juan Carlos Arratia Esteban, Grover Remberto Arratia Esteban, Celso Arratia Corani og Cesar Sergio Arratia Esteban, bådebyggere, Bolivia. Fra en familie, der i mange generationer har bygget både af totora-siv ved Titicacasøen.

Projektet er udført med midler fra:

- Statens Kunstfond, en million kr.
- Varde Kommune, 400.000 kr.

Afsender: Annettevej 30, st.tv, 8220 Brabrand

NY VERSION AF BOGEN

NATURENS EGET TAG

**NU 212 SIDER,
INDBUNDET.**

11 nye kapitler,
masser af nye fotos.

I alt mere end 250 fotos.

**NATURENS EGET TAG.
VERS. 2020**

er en hyldest til dette miljøvenlige tag,
giver både inspiration og går i dybden med
emner som kulturhistorien, livscyklusanalyse,
brandsikkerhed, høst af materialer.
Samtidig føres læseren med på en rejse
til stråtag verden rundt.

OPLAGT KUNDEGAVE

SÆRPRIS TIL TÆKKEMÆND:

En kasse, 12 stk. for → 2.000 kr., inkl. forsendelse.

BESTILLES HER:
joergen@kaarup.eu

tæk

1 • 2024
STRAATAGETS KONTOR